

ΣΦΑΓΕΙΟ 5
ή
Η ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Ο Θεός να σας έχει καλά, κύριε Ροουζγουότερ
μτφρ. Αλέξης Καλοφωλιάς, 2024

Το πρωινό των πρωταθλητών
μτφρ. Αλέξης Καλοφωλιάς, 2024

Χρονοσεισμός
νέα έκδοση, μτφρ. Χριστόδουλος Λιθαρής, 2022

Αν αυτό δεν είναι ωραίο, τότε τι είναι; Συμβουλές στους νέους
μτφρ. Πέτρος Γεωργίου, 2015

Ένας άνθρωπος χωρίς πατρίδα
μτφρ. Θανάσης Γιαννακόπουλος, 2006

ΣΦΑΓΕΙΟ 5

Ἡ

Η ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΕΝΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ

Κερτ Βόννεγκατ του νεότερου

ΕΝΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΓΕΝΙΑΣ
ΠΟΥ ΣΗΜΕΡΑ ΖΕΙ ΜΙΑ ΑΝΕΤΗ ΖΩΗ
ΣΤΟ ΚΕΪΠ ΚΟΝΤ
[ΚΑΙ ΚΑΠΝΙΖΕΙ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ],
ΚΑΙ Ο ΟΠΟΙΟΣ, ΩΣ ΑΝΙΧΝΕΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ,
HORS DE COMBAT,
ΩΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΥ,
ΒΙΩΣΕ ΤΟΝ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟ
ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΔΡΕΣΔΗΣ,
«ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΒΑ»,
ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΠΟΛΥ ΚΑΙΡΟ,
ΚΙ ΕΖΗΣΕ ΓΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΔΙΗΓΗΘΕΙ.
ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΜΕ ΤΟΝ ΘΛΑΕΓΡΑΦΙΚΟ ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΙΚΟ
ΤΡΟΠΟ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΗ ΤΡΑΛΦΑΜΑΝΤΟΡ,
ΑΠ' ΟΠΟΥ ΕΡΧΟΝΤΑΙ
ΟΙ ΙΠΤΑΜΕΝΟΙ ΔΙΣΚΟΙ.
ΕΙΡΗΝΗ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Αλέξης Καλοφωλιάς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονοι Κλασικοί – 72

Κερτ Βόννεγκατ, *Σφαγείο 5 ή Η Σταυροφορία των Παιδιών*

Kurt Vonnegut, *Slaughterhouse-Five or The Children's Crusade*

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Μετάφραση: Αλέξης Καλοφωλιάς

Επιμέλεια-διόρθωση: Λένια Μαζαράκη

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Σχεδιασμός εξωφύλλου: k2design

Copyright© Kurt Vonnegut, Jr., 1969

All rights reserved

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2020

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις

Delacorte Press, Νέα Υόρκη, 1969

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις εκδόσεις Κέδρος

(*Σφαγείο νούμερο πέντε*, μτφρ. Φίλιππος Χρυσόπουλος), Αθήνα, 2008

Νέα έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Νοέμβριος 2025

KET Δ396 ΚΕΠ 588/25 ISBN 978-960-07-1184-4

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Για τη Μαίρη Ο'Χερ
και τον Γκέρχαρντ Μίλλερ

Τα ζώα μουγκρίζουν
και το μωρό ξυπνάει.
Αλλά ο μικρός Χριστός
κλάμα δε βγάζει.

ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ, λίγο πολύ. Όσα αναφέρονται στον πόλεμο τουλάχιστον είναι εντελώς αληθινά. Έναν τύπο που γνώριζα *όντως* τον πυροβόλησαν στη Δρέσδη επειδή πήρε μια τσαγιέρα που δεν ήταν δική του. Ένας άλλος τύπος που γνώριζα *όντως* απείλησε ότι θα βάλει πληρωμένους δολοφόνους να σκοτώσουν τους προσωπικούς του εχθρούς μετά τον πόλεμο. Και ούτω καθεξής. Έχω αλλάξει όλα τα ονόματα.

Επέστρεψα *όντως* στη Δρέσδη με λεφτά του ιδρύματος Γκουγκενχάιμ (ο Θεός να το έχει καλά) το 1967. Έμοιαζε πολύ με το Ντέιτον του Οχάιο, αλλά είχε περισσότερους ελεύθερους χώρους απ' ό,τι το Ντέιτον. Πρέπει να υπάρχουν τόνοι ανθρώπινο οστεάλευρο στο έδαφος.

Γύρισα εκεί μαζί με έναν παλιό μου φίλο από τον πόλεμο, τον Μπέρναρντ Β. Ο'Χερ, και πιάσαμε φιλίες με έναν ταξιτζή που μας πήγε στο σφαγείο όπου μας έκλειναν τις νύχτες όταν ήμασταν αιχμάλωτοι πολέμου. Τον έλεγαν Γκέρχαρντ Μίλλερ. Μας είπε ότι ήταν αιχμάλωτος των Αμερικανών για κάποιο διάστημα. Τον ρωτήσαμε πώς ήταν να ζεις σε κομμουνιστικό καθεστώς και μας απάντησε ότι στην αρχή ήταν απαίσια γιατί όλοι έπρεπε να δουλεύουν σκληρά αλλά και επειδή υπήρχε έλλειψη στέγης, φαγητού

και ρούχων. Όμως τα πράγματα ήταν πολύ καλύτερα πλέον. Είχε ένα ωραίο μικρό διαμέρισμα και η κόρη του λάμβανε άριστη εκπαίδευση. Η μητέρα του είχε απανθρακωθεί στην πυρκαγιά της Δρέσδης. Και πάει λέγοντας.

Έστειλε στον Ο΄Χερ μια καρτ ποστάλ τα Χριστούγεννα, και να τι έγραφε:

«Εύχομαι σ' εσένα και στην οικογένειά σου, όπως και στον φίλο σου, καλά Χριστούγεννα και ευτυχισμένο το νέο έτος, και ελπίζω να συναντηθούμε ξανά σε έναν κόσμο ειρήνης και ελευθερίας στο ταξί μου, αν το θελήσει η τύχη».

Μου αρέσει πάρα πολύ εκείνο το: «Αν το θελήσει η τύχη».

Δε θέλω να σας πω πόσο μου στοίχισε αυτό το κωλοβιβλιάρaki σε χρήματα, άγχος και χρόνο. Όταν επέστρεψα στην πατρίδα μου από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πριν από είκοσι τρία χρόνια, πίστευα ότι θα μου ήταν εύκολο να γράψω για την καταστροφή της Δρέσδης, μιας και το μόνο που θα είχα να κάνω θα ήταν να αναφέρω όσα είχα δει. Και πίστευα, επίσης, ότι το βιβλίο μου θα ήταν ένα αριστούργημα, ή τουλάχιστον ότι θα έβγαζα πολλά λεφτά, μιας και το θέμα του ήταν τόσο σημαντικό.

Όμως εκείνη την εποχή δε μου έρχονταν στο μυαλό πολλές λέξεις για τη Δρέσδη – τέλος πάντων, όχι όσες χρειαζονταν ώστε να γράψω ένα βιβλίο. Δε μου έρχονται πολλές ούτε τώρα, που έχω γίνει ένας γεροξούρας με τις ανामνήσεις μου και τα Pall Mall μου, και με τους γιους μου ολόκληρους άντρες πια.

Σκέφτομαι πόσο άχρηστο έχει καταντήσει το κομμάτι της μνήμης μου που αφορά τη Δρέσδη, και παρ' όλα αυτά

πόσο δελεαστικό είναι να γράψω για τη Δρέσδη, και θυμάμαι το πασίγνωστο πρόστυχο ποιηματάκι:

*Απ' την Πόλη ήταν ένα παλικάρι
Που μουρμούραγε στο ίδιο του το παλαμάρι:
«Μου 'φαγες όλα τα λεφτά
την υγεία μου έκανες σκατά
και τώρα ούτε που κατουράς
ραμολιμέντο της οκάς».*

Και θυμάμαι, επίσης, το τραγούδι που πάει κάπως έτσι:

*Με λένε Γιον Γιόνσον
Δουλεύω στο Ουισκόνσιν,
Σ' ένα πριονιστήριο εκεί
Οι άνθρωποι που στους δρόμους συναντώ
Πώς με λένε με ρωτούν
Κι εγώ τους απαντώ
«Με λένε Γιον Γιόνσον
Δουλεύω στο Ουισκόνσιν».**

Και ούτω καθεξής στον αιώνα τον άπαντα.

Όλα αυτά τα χρόνια οι άνθρωποι που γνώριζα συχνά με ρωτούσαν τι δουλεύω, και συνήθως τους απαντούσα ότι η βασική μου ενασχόληση ήταν ότι έγραφα ένα βιβλίο για τη Δρέσδη.

* Ο Βόννεγκατ παραθέτει το σκανδιναβικής προέλευσης σατιρικό τραγούδι «Yon Yonson» από τα τέλη του 19ου αιώνα. (Όλες οι υποσημειώσεις είναι του μεταφραστή.)

Το είπα αυτό κάποτε στον Χάρρισον Σταρ, τον κινηματογραφιστή, κι εκείνος ανασήκωσε τα φρύδια και με ρώτησε: «Είναι ένα αντιπολεμικό βιβλίο;».

«Ναι» απάντησα. «Έτσι θα 'λεγα».

«Ξέρεις τι λέω στους ανθρώπους όταν ακούω ότι γράφουν αντιπολεμικά βιβλία;»

«Όχι. Τι τους λες, Χάρρισον Σταρ;»

«Τους λέω: “Γιατί δε γράφεις ένα βιβλίο κατά των παγετώνων;”».

Αυτό που εννοούσε, βεβαίως, ήταν πως πάντα θα γίνονται πόλεμοι, ότι τους σταματάς τόσο εύκολα όσο και τους παγετώνες. Το πιστεύω κι εγώ αυτό.

Και ακόμα κι αν οι πόλεμοι έπαυαν να προκύπτουν όπως οι παγετώνες, και πάλι θα υπήρχε ο γερο-θάνατος.

Όταν ήμουν κάπως πιο νέος και δούλευα το περίφημο βιβλίο μου για τη Δρέσδη, ρώτησα έναν παλιό συμπολεμιστή μου ονόματι Μπέρναρντ Β. Ο'Χερ αν μπορούσα να τον επισκεφτώ. Ήταν περιφερειακός εισαγγελέας στην Πεννσυλβάνια. Εγώ ήμουν συγγραφέας στο Κέιπ Κοντ. Στον πόλεμο ήμασταν και οι δύο οπλίτες, ανιχνευτές στο πεζικό. Ποτέ δεν πιστεύαμε ότι θα βγάζαμε λεφτά μετά τον πόλεμο, αλλά τα πηγαίναμε πολύ καλά.

Ζήτησα από την Τηλεφωνική Εταιρεία να μου τον βρει. Είναι τέλειοι σε κάτι τέτοια. Μερικές φορές τις νύχτες με πιάνει αυτή η αρρώστια, που έχει να κάνει με το αλκοόλ και το τηλέφωνο. Μεθάω και διώχνω τη γυναίκα μου με μια ανάσα που μυρίζει αέριο μoustάρδας και τριαντάφυλλο. Και έπειτα, μιλώντας με σοβαρή κι ευγενική

φωνή στο τηλέφωνο, ζητάω από τις τηλεφωνήτριες να με συνδέσουν με διάφορους φίλους που έχω χρόνια να μάθω νέα τους.

Έτσι βρήκα τον Ο'Χερ στο τηλέφωνο. Είναι κοντός κι εγώ είμαι ψηλός. Στον πόλεμο ήμασταν σαν τους Ματ και Τζεφ.* Μας έπιασαν αιχμάλωτους μαζί. Του είπα ποιος ήμουν στο τηλέφωνο. Δε δυσκολεύτηκε να το πιστέψει. Ήταν ξύπνιος. Διάβαζε. Όλοι οι άλλοι στο σπίτι του κοιμούνταν.

«Άκου» του είπα, «γράφω ένα βιβλίο για τη Δρέσδη. Θα ήθελα να με βοηθήσεις να θυμηθώ κάποια πράγματα. Αναρωτιέμαι αν θα μπορούσα να έρθω εκεί να σε δω, και να πιούμε, να μιλήσουμε και να θυμηθούμε παρέα».

Δεν έδειξε ιδιαίτερο ενθουσιασμό. Είπε ότι δε θυμόταν και πολλά. Ωστόσο, μου είπε να πάω.

«Νομίζω ότι η κορύφωση του βιβλίου θα είναι η εκτέλεση του φουκαρά του Έντγκαρ Ντέρμπυ» είπα. «Είναι μεγάλη ειρωνεία. Μια ολόκληρη πόλη γίνεται στάχτη και χιλιάδες άνθρωποι σκοτώνονται. Και τότε ένας Αμερικανός πεζικάριος συλλαμβάνεται στα ερείπια επειδή παίρνει μια τσαγιέρα. Τον περνάνε από κανονική δίκη και μετά τον οδηγούν στο εκτελεστικό απόσπασμα».

«Χμ» είπε ο Ο'Χερ.

«Δε νομίζεις ότι αυτή θα πρέπει να είναι η κορύφωση;»

«Δεν ξέρω απ' αυτά» είπε. «Είναι δική σου δουλειά, όχι δική μου».

* * *

* Χαρακτήρες του δημοφιλούς αμερικανικού κόμικ *Mutt and Jeff*, που πρωτοκυκλοφόρησε το 1907. Ο Ματ είναι ψηλός και ο Τζεφ κοντός.

Ως διακινητής κορυφώσεων, συγκινήσεων, αναπαραστάσεων, υπέροχων διαλόγων, σασπένς και αντιπαραθέσεων, έχω φτιάξει πολλές φορές τον σκελετό της ιστορίας της Δρέσδης. Τον καλύτερο σκελετό που έφτιαξα ποτέ, ή τέλος πάντων τον πιο όμορφο, τον έκανα στο πίσω μέρος ενός ρολού από χαρτί ταπετσαρίας.

Χρησιμοποίησα τα κραγιόνια της κόρης μου, διαφορετικό χρώμα για κάθε βασικό χαρακτήρα. Η μία άκρη της ταπετσαρίας ήταν η αρχή της ιστορίας και η άλλη άκρη το τέλος, και υπήρχε και το μεσαίο μέρος, που ήταν η μέση. Και η γαλάζια γραμμή συναντούσε την κόκκινη γραμμή και έπειτα την κίτρινη, και η κίτρινη γραμμή σταματούσε επειδή ο χαρακτήρας που αντιπροσώπευε ήταν νεκρός. Και ούτω καθεξής. Η καταστροφή της Δρέσδης απεικονιζόταν με μια κάθετη λωρίδα από πορτοκαλιά γραμμοσκίαση και όλες οι γραμμές που ήταν ακόμα ζωντανές τη διέσχιζαν και έβγαιναν από την άλλη πλευρά.

Το τέλος, όπου όλες οι γραμμές σταματούσαν, ήταν ένας αγρός με ζαχαρότευτλα στον Έλβα, έξω από το Χάλλε. Έβρεχε. Ο πόλεμος στην Ευρώπη είχε τελειώσει πριν από δύο εβδομάδες. Είχαμε σχηματίσει ζυγούς, με Ρώσους στρατιώτες να μας φρουρούν – Άγγλοι, Αμερικανοί, Ολλανδοί, Βέλγοι, Γάλλοι, Καναδοί, Νοτιοαφρικανοί, Νεοζηλανδοί, Αυστραλοί, ήμασταν χιλιάδες, και σύντομα δε θα ήμασταν αιχμάλωτοι πολέμου πια.

Και στην άλλη πλευρά του αγρού υπήρχαν χιλιάδες Ρώσοι, Πολωνοί, Γιουγκοσλάβοι, και ούτω καθεξής, που τους φρουρούσαν Αμερικανοί στρατιώτες. Εκεί έγινε η ανταλλαγή, κάτω απ' τη βροχή – ένας προς έναν. Ο Ο'Χερ κι εγώ ανεβήκαμε στην καρότσα ενός αμερικανικού φορτηγού μα-

ζί με πολλούς άλλους. Ο Ο'Χερ δεν είχε κάποιο ενθύμιο. Σχεδόν όλοι οι άλλοι είχαν. Εγώ είχα ένα τελετουργικό ξιφίδιο της Λουφτβάφε· ακόμα το έχω. Ο λυσσασμένος μικρόσωμος Αμερικανός που σε αυτό το βιβλίο ονομάζω Πολ Λαζάρο είχε διαμάντια, σμαράγδια, ρουμπίνια και ούτω καθεξής. Τα είχε πάρει από νεκρούς στα υπόγεια της Δρέσδης. Και πάει λέγοντας.

Ένας ανόητος Εγγλέζος, που κάπου είχε χάσει όλα του τα δόντια, φυλούσε το ενθύμιό του σε μια τσάντα από καρβόπανο. Την τσάντα την είχε ακουμπήσει κάτω στα πόδια μου. Πού και πού έριχνε κλεφτές ματιές μέσα στην τσάντα, κοιτούσε δεξιά κι αριστερά και έστριβε τον αδύνατο λαιμό του, προσπαθώντας να καταλάβει ποιοι κοιτούσαν με ζήλια την τσάντα του. Και την κοπανούσε στα πόδια μου.

Νόμιζα ότι αυτά τα χτυπήματα ήταν τυχαία. Όμως έκανα λάθος. Έπρεπε να δείξει σε κάποιον τι υπήρχε μέσα στην τσάντα και είχε αποφασίσει ότι μπορούσε να μ' εμπιστευτεί. Έπιασε το βλέμμα μου, μου έκλεισε το μάτι κι άνοιξε την τσάντα. Μέσα υπήρχε ένα γύψινο αντίγραφο του πύργου του Άιφφελ. Ήταν βαμμένο χρυσό. Στο εσωτερικό του είχε ένα ρολόι.

«Είναι χάρμα» είπε.

Μας πήγαν με αεροπλάνο σ' ένα στρατόπεδο ανάπαυσης στη Γαλλία, όπου μας τάζαν μιλασέικ σοκολάτα και άλλες παχυντικές τροφές μέχρι που όλοι γεμίσαμε μωρουδίστικα παχάκια. Έπειτα μας έστειλαν στην πατρίδα και παντρεύτηκα ένα όμορφο κορίτσι που είχε επίσης μωρουδίστικα παχάκια.

Και κάναμε μωρά.

Και τώρα έχουν όλα μεγαλώσει, κι εγώ είμαι ένας γεροξούρας με τις αναμνήσεις μου και τα Pall Mall μου. Με λένε Γιον Γιόνσον και δουλεύω στο Ουισκόνσιν. Δουλεύω σε ένα πριονιστήριο.

Μερικές φορές δοκιμάζω να τηλεφωνήσω σε παλιές μου φιλενάδες αργά τη νύχτα, αφότου η γυναίκα μου έχει πέσει για ύπνο. «Δεσποινίς, θα ήθελα σας παρακαλώ να μου βρείτε το νούμερο της κυρίας τάδε» λέω στην τηλεφωνήτρια. «Νομίζω ότι μένει στην πόλη τάδε».

«Συγγνώμη, κύριε. Δεν υπάρχει τέτοιο όνομα στον κατάλογο».

«Ευχαριστώ, δεσποινίς. Σας ευχαριστώ ούτως ή άλλως».

Και αφήνω τον σκύλο να βγει, ή τον αφήνω να μπει, και του μιλάω λιγάκι. Του λέω ότι τον συμπαθώ κι αυτός μου δίνει να καταλάβω ότι με συμπαθεί επίσης. Δεν τον πειράζει η μυρωδιά αερίου μουστάρδας και τριαντάφυλλου.

«Είσαι καλός, Σάντι» λέω στο σκυλί. «Το ξέρεις αυτό, Σάντι; Είσαι εντάξει».

Μερικές φορές ανοίγω το ραδιόφωνο και ακούω καμιά εκπομπή διαλόγου από τη Βοστώνη ή τη Νέα Υόρκη. Δεν αντέχω την ηχογραφημένη μουσική αν έχω πει πολύ.

Αργά ή γρήγορα πάω για ύπνο, και η γυναίκα μου με ρωτάει τι ώρα είναι. Πρέπει πάντα να ξέρει τι ώρα είναι. Μερικές φορές δεν ξέρω, και της λέω «έλα μου, ντε».

Κάποιες άλλες φορές σκέφτομαι τις σπουδές μου. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πήγα για λίγο στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο. Ήμουν φοιτητής στο Τμήμα Ανθρωπολογίας. Εκείνη την εποχή δίδασκαν ότι δεν υπήρχε καμία απολύτως διαφορά ανάμεσα στους ανθρώπους. Μπορεί να το διδάσκουν ακόμα.

Κάτι άλλο που δίδασκαν ήταν ότι κανείς δεν είναι γελοίος, κακός ή αηδιαστικός. Λίγο πριν πεθάνει ο πατέρας μου μου είπε: «Ξέρεις κάτι; Δεν έγραψες ποτέ μια ιστορία με κάποιον κακό».

Του είπα ότι αυτό ήταν ένα από τα πράγματα που έμαθα στο πανεπιστήμιο μετά τον πόλεμο.

Όσο σπούδαζα για να γίνω ανθρωπολόγος δούλευα επίσης ως αστυνομικός ρεπόρτερ στο Γραφείο Ειδήσεων του Σικάγο με αμοιβή είκοσι οκτώ δολάρια την εβδομάδα. Μια φορά με έβαλαν από τη νυχτερινή βάρδια κατευθείαν στην πρωινή, κι έτσι δούλεψα δεκάξι ώρες σερί. Δίναμε υλικό σε όλες τις εφημερίδες της πόλης, στο Associated Press, στο United Press και σ' όλα αυτά. Καλύπταμε τα δικαστήρια και τα αστυνομικά τμήματα, την πυροσβεστική, την ακτοφυλακή της λίμνης Μίσιγκαν και τα ρέστα. Επικοινωνούσαμε με όσους τροφοδοτούσαμε με ειδήσεις μέσω ενός δικτύου σωλήνων από πεπιεσμένο αέρα που περνούσαν κάτω απ' τους δρόμους του Σικάγο.

Οι ρεπόρτερ μετέφεραν τηλεφωνικά τις ιστορίες σε συντάκτες που φορούσαν ακουστικά και οι συντάκτες περνούσαν τις ιστορίες σε μεμβράνες πολύγραφου. Έπειτα τα κείμενα περνούσαν στον πολύγραφο κι έμπαιναν σε κυλίνδρους από χαλκό και βελούδο που τους κατάπιναν οι σωλήνες από πεπιεσμένο αέρα. Οι γυναίκες ρεπόρτερ και συντάκτριες, οι οποίες είχαν πάρει τις θέσεις αντρών που είχαν πάει στον πόλεμο, ήταν πιο σκληρές.

Και την πρώτη ιστορία που κάλυψα χρειάστηκε να την υπαγορεύσω τηλεφωνικά σε ένα από αυτά τα σκληρά

χορίτσια. Ήταν για έναν νεαρό βετεράνο που είχε αναλάβει να χειρίζεται ένα παλιομοδίτικο ασανσέρ σε κάποιο κτίριο γραφείων. Η πόρτα του ασανσέρ στο ισόγειο ήταν διακοσμημένη μ' ένα σιδερένιο πλέγμα. Ανάμεσα στα ανοίγματα μπαινόβγαίνε σιδερένιος κισσός. Υπήρχε ένα σιδερένιο κλαδί με δυο σιδερένια παπαγαλάκια κουρνιασμένα πάνω του.

Ο βετεράνος λοιπόν αποφάσισε να κατεβάσει τον θάλαμο του ασανσέρ στο υπόγειο, έτσι έκλεισε την πόρτα κι άρχισε να κατεβαίνει, αλλά η βέρα του πιάστηκε σε όλα αυτά τα στολίδια. Έτσι βρέθηκε στον αέρα ενώ το δάπεδο του ασανσέρ κατέβαινε, έφευγε κάτω από τα πόδια του, και η οροφή του θαλάμου τον έλιωσε. Και πάει λέγοντας.

Ενώ υπαγόρευα το περιστατικό τηλεφωνικά, η γυναίκα που θα έγραφε το άρθρο στη μεμβράνη με ρώτησε: «Τι είπε η σύζυγος;».

«Δεν το ξέρει ακόμα» είπα. «Μόλις συνέβη».

«Τηλεφώνησέ της και πάρε μια δήλωση».

«Τι;»

«Πες της ότι είσαι ο αστυνόμος Φιν από την Αστυνομία του Σικάγο. Πες της ότι έχεις άσχημα νέα. Πες της τα μαντάτα και δες τι θα πει».

Έτσι κι έκανα. Μου είπε αυτό που θα περιμένατε να πει. Είχαν ένα μωρό παιδί. Και ούτω καθεξής.

Όταν γύρισα στο γραφείο, η συντάκτρια με ρώτησε, απλώς προς δική της ενημέρωση, πώς ήταν το σώμα του στραπατσαρισμένου άντρα όταν είχε συνθλιβεί.

Της είπα.

«Ταράχτηκες;» με ρώτησε. Έτρωγε μια σοκολάτα μάρκας Τρεις Σωματοφύλακες.

«Έλα τώρα, Νάνσυ» είπα. «Έχω δει πολύ χειρότερο στον πόλεμο».

Από τότε κιόλας υποτίθεται ότι έγραφα ένα βιβλίο για τη Δρέσδη. Εκείνη την εποχή ο αεροπορικός βομβαρδισμός της Δρέσδης δεν ήταν πολύ γνωστός στην Αμερική. Για παράδειγμα, λίγοι Αμερικανοί ήξεραν πόσο χειρότερος ήταν από τη Χιροσίμα. Ούτε εγώ το ήξερα. Το θέμα δεν είχε πάρει μεγάλη δημοσιότητα.

Σε κάποιο πάρτι έτυχε να μιλήσω σε έναν καθηγητή του Πανεπιστημίου του Σικάγο για τον βομβαρδισμό όπως τον είχα δει εγώ και για το βιβλίο που θα έγραφα. Ήταν μέλος της λεγόμενης Επιτροπής Κοινωνικής Σκέψης. Και μου μίλησε για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, μου είπε πως οι Γερμανοί είχαν φτιάξει σαπούνη και κεριά από το λίπος των νεκρών Εβραίων, και ούτω καθεξής.

Το μόνο που μπόρεσα να πω ήταν: «Το ξέρω, το ξέρω. Το ξέρω».

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος σίγουρα είχε κάνει τους πάντες πολύ σκληρούς. Και εγώ έπιασα δουλειά στις δημόσιες σχέσεις της General Electric στο Σκενέκταντ της Νέας Υόρκης και έγινα εθελοντής πυροσβέστης στο χωριό Αλπλάους, όπου αγόρασα το πρώτο μου σπίτι. Το αφεντικό μου εκεί ήταν ένας από τους πιο σκληρούς τυπάδες που συνάντησα ποτέ. Είχε υπηρετήσει ως αντισυνταγματάρχης στις δημόσιες σχέσεις στη Βαλτιμόρη. Όσο ήμουν στο Σκενέκταντ έγινε μέλος της Ολλανδικής Μεταρρυθ-

μισμένης Εκκλησίας, που είναι πράγματι μια πολύ σκληρή εκκλησία.

Μερικές φορές με ρωτούσε ειρωνικά γιατί δεν είχα γίνει αξιωματικός, λες και είχα κάνει κάτι λάθος.

Η γυναίκα μου κι εγώ είχαμε χάσει τα μωρουδίστικα παχάκια μας. Ήταν τα κοκαλιάρικα χρόνια μας. Είχαμε πιάσει φιλίες με πολλούς κοκαλιάρηδες βετεράνους και τις κοκαλιάρες γυναίκες τους. Σκεφτόμουν ότι οι πιο συμπαθητικοί βετεράνοι στο Σκενέκταντυ, οι πιο ευγενικοί και πιο αστείοι, αυτοί που μισούσαν περισσότερο τον πόλεμο, ήταν όσοι είχαν πολεμήσει στ' αλήθεια.

Εκείνο τον καιρό είχα στείλει μια επιστολή στην Πολεμική Αεροπορία ζητώντας τους στοιχεία για τον βομβαρδισμό της Δρέσδης, ποιος έδωσε τη διαταγή, πόσα αεροπλάνα συμμετείχαν, γιατί τον έκαναν, ποια ήταν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, και ούτω καθεξής. Μου απάντησε ένας άντρας που, όπως κι εγώ, εργαζόταν στις δημόσιες σχέσεις. Είπε ότι λυπόταν, αλλά οι συγκεκριμένες πληροφορίες παρέμεναν άκρως απόρρητες.

Διάβασα το γράμμα στη γυναίκα μου και είπα: «Απόρρητες; Θεέ και Κύριε – για ποιον είναι απόρρητες;».

Εκείνη την εποχή ήμασταν Φεντεραλιστές του Ηνωμένου Κόσμου. Σήμερα δεν ξέρω τι είμαστε. Λάτρεις του τηλεφώνου, φαντάζομαι. Τηλεφωνάμε πολύ – ή τουλάχιστον εγώ, αργά τη νύχτα.

Κάνα δυο εβδομάδες αφότου τηλεφώνησα στον παλιό συμπολεμιστή μου, τον Μπέρναρντ Ο'Χερ, τον επισκέφτηκα όντως. Μάλλον το 1964 ή περίπου τότε – την τελευταία χρονιά της Παγκόσμιας Έκθεσης της Νέας Υόρκης, όποια κι αν ήταν. Eheu, fugaces labuntur anni.* Το όνομά μου είναι Γιον Γιόνσον. Ήταν ένας νεαρός από την Πόλη.

Πήρα μαζί μου δυο κοριτσάκια, την κόρη μου τη Νάννυ και την κολλητή της, την Άλλισον Μίτσελ. Δεν είχαν ξαναφύγει από το Κέιπ Κοντ. Όταν είδαμε έναν ποταμό, σταματήσαμε για να σταθούν στην όχθη του και να τον σκεφτούν για λίγο. Δεν είχαν ξαναδεί νερό σε τόσο μακρόστενη, ανάλαττη μορφή. Ο ποταμός ήταν ο Χάντσον. Στο νερό υπήρχαν κυπρίνοι και τους είδαμε. Ήταν μεγάλοι σαν ατομικά υποβρύχια.

Είδαμε και καταρράκτες, ρυάκια που έπεφταν από γκρεμούς στην κοιλάδα του Ντέλαγουερ. Ύπήρχαν πολλά πράγματα που άξιζε να σταματήσουμε για να τα δούμε· και έπειτα ήταν ώρα να πηγαίνουμε, πάντα ήταν ώρα να πηγαίνουμε. Τα κοριτσάκια φορούσαν λευκά γιορτινά φορεματάκια και μαύρα γιορτινά παπουτσάκια, έτσι ώστε οι άγνωστοι να καταλαβαίνουν αμέσως πόσο καλά κορίτσια ήταν. «Ωρα να πηγαίνουμε, κορίτσια» έλεγα. Και πηγαίναμε.

Και ο ήλιος έδυσε, και φάγαμε σ' ένα ιταλικό εστιατόριο, κι έπειτα χτύπησα την εξώπορτα του όμορφου πέτρινου σπιτιού του Μπέρναρντ Β. Ο'Χερ. Είχα μαζί μου ένα μπουκάλι ιρλανδέζικο ουίσκι, έτσι, για να πάρουμε μπρος.

* * *

* Λατινικά στο πρωτότυπο: Αλίμονο, τα χρόνια γλιστρούν και φεύγουν. (Από τις Ωδές του Οράτιου, 2.14.)

Γνώρισα τη συμπαθητική σύζυγό του, τη Μαίρη, στην οποία αφιερώνω αυτό το βιβλίο. Το αφιερώνω και στον Γκέρχαρντ Μίλλερ, τον οδηγό ταξί από τη Δρέσδη. Η Μαίρη Ο'Χερ ήταν πιστοποιημένη νοσοκόμα, πράγμα υπέροχο για μια γυναίκα.

Η Μαίρη θαύμασε τα δυο μικρά κορίτσια που είχα μαζί μου, τα γνώρισε στα δικά της παιδιά και τα έστειλε όλα στο επάνω πάτωμα για να παίξουν και να δουν τηλεόραση. Μόνο αφού έφυγαν τα παιδιά διαισθάνθηκα ότι στη Μαίρη δεν άρεσα, ή δεν της άρεσε κάτι σχετικό με εκείνη τη νύχτα. Ήταν ευγενική, αλλά ψυχρή.

«Πολύ ωραίο το σπίτι σας» είπα, και πράγματι ήταν.

«Σας έχω ετοιμάσει έναν χώρο όπου θα μπορέσετε να μιλήσετε χωρίς να σας ενοχλήσει κανείς» είπε.

«Ωραία» είπα και φαντάστηκα δύο δερμάτινες πολυθρόνες κοντά στο τζάκι σε ένα δωμάτιο με ξύλινη επένδυση, όπου δύο παλιοί στρατιώτες θα μπορούσαν να τα πιούνε και να τα πούνε. Όμως η Μαίρη μάς πήγε στην κουζίνα. Είχε βάλει δυο καρέκλες με όρθια πλάτη σε ένα τραπέζι με επιφάνεια από λευκή πορσελάνη. Αυτή η επιφάνεια αντανακλούσε το φως από έναν γλόμπο διακοσίων βατ και μας τύφλωνε. Η Μαίρη είχε ετοιμάσει ένα χειρουργείο. Έβαλε πάνω στο τραπέζι ένα μόνο ποτήρι, που ήταν για μένα. Μου εξήγησε ότι ο Ο'Χερ δεν μπορούσε να πιει δυνατό ποτά μετά τον πόλεμο.

Έτσι λοιπόν καθίσαμε. Ο Ο'Χερ ήταν αμήχανος, αλλά δε μου έλεγε τι πρόβλημα υπήρχε. Δεν μπορούσα να φανταστώ τι είχα που μπορεί να είχε τσιτώσει έτσι τη Μαίρη. Ήμουν οικογενειάρχης. Είχα παντρευτεί μόνο μία φορά. Δεν ήμουν μέθυσος. Δεν είχα κάνει κάποια λαδιά στον άντρα της κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Έβαλε για την ίδια μια κόκα κόλα, και έκανε πολύ σαματά κοπανώντας την παγοθήκη στον ανοξείδωτο νεροχύτη. Έπειτα πήγε σε κάποιο άλλο σημείο του σπιτιού. Όμως δεν έλεγε να καθίσει στ' αυγά της. Πήγαινε πέρα δώθε σ' όλο το σπίτι, ανοιγόκλεινε πόρτες, μέχρι και έπιπλα μετακινούσε για να ξεθυμάνει.

Ρώτησα τον Ο'Χερ τι είχα πει ή είχα κάνει και η γυναίκα του φερόταν έτσι.

«Όλα καλά» αποκρίθηκε. «Μη δίνεις σημασία Δεν έχει καμία σχέση μ' εσένα». Αυτό ήταν πολύ ευγενικό εκ μέρους του. Όμως έλεγε ψέματα. Είχε και παραείχε σχέση μ' εμένα.

Έτσι προσπαθήσαμε να αγνοήσουμε τη Μαίρη και να θυμηθούμε τον πόλεμο. Ήπια κάνα δυο ποτά από το ουίσκι που είχα φέρει. Κάθε τόσο χασκογελούσαμε ή χαμογελούσαμε, λες και οι ιστορίες από τον πόλεμο επέστρεφαν στη μνήμη μας, αλλά κανείς μας δεν μπορούσε να θυμηθεί κάτι καλό. Ο Ο'Χερ θυμήθηκε έναν τύπο που ήπιε πολύ κρασί στη Δρέσδη πριν από τον βομβαρδισμό και αναγκαστήκαμε να τον γυρίσουμε σπίτι μ' ένα καροτσάκι. Δεν άξιζε δα να γράφεις και βιβλίο γι' αυτό. Εγώ θυμήθηκα δυο Ρώσους στρατιώτες που είχαν λεηλατήσει ένα εργοστάσιο ρολογιών. Είχαν ένα κάρο γεμάτο ρολόγια. Ήταν χαρούμενοι και μεθυσμένοι. Κάπνιζαν κάτι τεράστια τσιγάρα που τα είχαν στρίψει με χαρτί εφημερίδας.

Αυτές ήταν λοιπόν όλες κι όλες οι αναμνήσεις μας – και η Μαίρη συνέχιζε να κάνει σαματά. Τελικά ήρθε ξανά στην κουζίνα για ακόμα μία κόκα κόλα. Έβγαλε άλλη παγοθήκη απ' το ψυγείο κι άρχισε να την κοπανάει στον νεροχύτη, παρόλο που υπήρχε άφθονος πάγος έξω.

Έπειτα γύρισε προς το μέρος μου για να μου δώσει να καταλάβω πόσο θυμωμένη ήταν και ότι η αιτία του θυμού της ήμουν εγώ. Μιλούσε μόνη της, και αυτό που είπε ακούστηκε σαν απόσπασμα από μια πολύ μεγαλύτερη συζήτηση. «Μα ήσασταν μωρά τότε!» είπε.

«Τι;» είπα.

«Ήσασταν μωρά στον πόλεμο – σαν αυτά στο πάνω πάτωμα!»

Έγνεφα, συμφωνώντας μαζί της. Στον πόλεμο πράγματι ήμασταν μωρές παρθένες, στο τέλος της παιδικής μας ηλικίας.

«Όμως δεν πρόκειται να το γράψεις έτσι, σωστά;» Αυτό δεν ήταν ερώτηση. Ήταν μομφή.

«Δε... δεν ξέρω» είπα.

«Ε, λοιπόν, εγώ ξέρω» είπε. «Θα προσποιηθείς ότι ήσασταν άντρες, όχι μωρά, και τους ρόλους σας στο σινεμά θα τους παίζουν ο Φρανκ Σινάτρα και ο Τζον Γουέιν, ή κάποιος άλλος απ' αυτούς τους φανταχτερούς, φιλοπόλεμους βρομόγερους. Και ο πόλεμος θα φαίνεται υπέροχος, κι έτσι θα έχουμε πολλούς πολέμους ακόμα. Και σ' αυτούς θα πολεμήσουν μωρά, σαν τα μωρά στο πάνω πάτωμα».

Τότε λοιπόν κατάλαβα. Αυτό που την έκανε να νιώθει τέτοιο θυμό ήταν ο πόλεμος. Δεν ήθελε τα μωρά της ή τα μωρά οποιουδήποτε άλλου να σκοτωθούν σε πολέμους. Και πίστευε ότι σε έναν βαθμό τα βιβλία και οι ταινίες προωθούσαν τους πολέμους.

Έτσι, σήκωσα το δεξί μου χέρι και της έδωσα μια υπόσχεση. «Μαίρη» είπα. «Δεν πιστεύω ότι το δικό μου βιβλίο θα

τελειώσει ποτέ. Μέχρι τώρα πρέπει να έχω γράψει πέντε χιλιάδες λέξεις που τις έχω πετάξει στα σκουπίδια. Αν το τελειώσω ποτέ, όμως, σου δίνω τον λόγο της τιμής μου: Δε θα υπάρχει ρόλος για τον Φρανκ Σινάτρα ή τον Τζον Γουέιν.

»Και να σου πω και κάτι άλλο» είπα. «Θα το ονομάσω “Η Σταυροφορία των Παιδιών”».

Έπειτα απ’ αυτό έγινε φίλη μου.

Ο Ο΄Χερ κι εγώ παρατήσαμε τις αναμνήσεις, πήγαμε στο καθιστικό και μιλήσαμε για άλλα πράγματα. Μας κίνησε την περιέργεια η αληθινή Σταυροφορία των Παιδιών, έτσι ο Ο΄Χερ έψαξε το θέμα σ’ ένα βιβλίο που είχε με τίτλο *Εξαιρετικά δημοφιλείς ψευδαισθήσεις και η τρέλα του πλήθους*, του Τσαρλς ΜακΚέυ, διδάκτορα νομικής. Είχε πρωτοεκδοθεί στο Λονδίνο το 1841.

Ο ΜακΚέυ είχε πολύ κακή γνώμη για όλες τις σταυροφορίες. Η Σταυροφορία των Παιδιών τού φαινόταν ελάχιστα μόνο πιο άθλια από τις δέκα σταυροφορίες για μεγάλους. Ο Ο΄Χερ διάβασε δυνατά αυτό το όμορφο απόσπασμα:

Η ιστορία στις επίσημες σελίδες της μας πληροφορεί ότι οι σταυροφόροι ήταν άνθρωποι αδαείς και βάρβαροι, ότι κίνητρό τους ήταν μια αχαλίνωτη μισαλλοδοξία και ότι ο δρόμος τους ήταν γεμάτος αίμα και δάκρυα. Η μυθοπλασία, από την άλλη, προβάλλει την ευσέβεια και τον ηρωισμό τους, και απεικονίζει με τις πιο λαμπρές και φλογερές αποχρώσεις την αρετή και τη μεγαλοψυχία τους, τις άφθαρτες τιμές που απέδωσαν στον εαυτό τους και τις σπουδαίες υπηρεσίες που πρόσφεραν στη χριστιανοσύνη.

Κι έπειτα ο Ο΄Χερ διάβασε το εξής: *Ποιο ήταν λοιπόν το μεγαλειώδες αποτέλεσμα όλων αυτών των αγώνων; Η Ευρώπη δαπάνησε εκατομμύρια από τους θησαυρούς της, και μαζί το αίμα δύο εκατομμυρίων από τους κατοίκους της· και μια χούφτα καβγατζήδες ιππότες διατήρησαν την κατοχή της Παλαιστίνης περίπου έναν αιώνα!*

Ο ΜακΚέυ μάς είπε ότι η Σταυροφορία των Παιδιών ξεκίνησε το 1213, όταν δύο μοναχοί είχαν την ιδέα να συγκεντρώσουν στρατούς από παιδιά στη Γερμανία και στη Γαλλία και να τα πουλήσουν στα σκλαβοπάζαρα της Βόρειας Αφρικής. Τριάντα χιλιάδες παιδιά προθυμοποιήθηκαν, νομίζοντας ότι θα πάνε στην Παλαιστίνη. Δίχως αμφιβολία, ήταν αργόσχολα και εγκαταλελειμμένα παιδιά, απ' αυτά που κατακλύζουν τις μεγάλες πόλεις, γαλουχημένα με την κακία και το θράσος, έλεγε ο ΜακΚέυ, και έτοιμα για τα πάντα.

Και ο πάπας Ιννοκέντιος Γ' νόμιζε ότι θα πήγαιναν στην Παλαιστίνη, και ενθουσιάστηκε. «Αυτά τα παιδιά έχουν ξυπνήσει, ενώ εμείς κοιμόμαστε!» είπε.

Τα περισσότερα παιδιά σάλπαραν από τη Μασσαλία και περίπου τα μισά από αυτά πνίγηκαν σε ναυάγια. Τα άλλα μισά έφτασαν στη Βόρεια Αφρική, όπου και πουλήθηκαν.

Εξαιτίας μιας παρεξήγησης, κάποια παιδιά παρουσιάστηκαν στη Γένοβα, όπου δεν περίμεναν δουλεμπορικά πλοία. Μερικοί καλοί άνθρωποι τους πρόσφεραν τροφή και στέγη, και τα ανέκριναν ευγενικά, κι έπειτα τους έδωσαν λίγα χρήματα και πολλές συμβουλές, και τα έστειλαν πίσω στην πατρίδα τους.

«Ζήτω οι καλοί άνθρωποι της Γένοβας» είπε η Μαίρη Ο΄Χερ.

Εκείνο το βράδυ κοιμήθηκα στο υπνοδωμάτιο κάποιου παιδιού. Ο Ό'Χερ μού είχε αφήσει ένα βιβλίο στο κομοδίνο. Ήταν το *Δρέσδη, ιστορία, θέατρο και πινακοθήκη* της Μαίρης Έντελ. Είχε εκδοθεί το 1908, και η εισαγωγή του άρχιζε κάπως έτσι:

Ελπίζω ότι αυτό το μικρό βιβλίο θα φανεί χρήσιμο. Επιχειρεί να προσφέρει στο αγγλόφωνο κοινό μια πανοραμική άποψη του πώς η Δρέσδη έγινε όπως είναι σήμερα όσον αφορά την αρχιτεκτονική της· πώς διέυρυνε τους μουσικούς της ορίζοντες, χάρη στην ιδιοφυΐα λίγων ανθρώπων, και έφτασε στη σημερινή της άνθηση· φέρνει επίσης στο προσκήνιο ορισμένα σταθερά ορόσημα στην τέχνη που κάνουν την πινακοθήκη της καταφύγιο όσων επιζητούν ανεξίτηλες εντυπώσεις.

Παρακάτω διάβασα λίγη ακόμα ιστορία:

Λοιπόν, το 1760 η Δρέσδη πολιορκήθηκε από τους Πρώσους. Ο κανονιοβολισμός ξεκίνησε τη δεκάτη πέμπτη Ιουλίου. Η πινακοθήκη έπιασε φωτιά. Πολλοί από τους πίνακες είχαν μεταφερθεί στο Κενιγκστάιν, αλλά ορισμένοι υπέστησαν σοβαρές ζημιές από τα θραύσματα των οβίδων – ιδιαίτερα η Βάπτιση του Χριστού του Φράντσα. Επιπλέον, το επιβλητικό καμπαναριό της Κροϊτσκίρχε, απ' όπου οι πολιορκούμενοι παρακολουθούσαν μέρα νύχτα τις κινήσεις του εχθρού, παραδόθηκε στις φλόγες και αργότερα κατέρρευσε. Σε αντίθεση με την οικτρή μοίρα της Κροϊτσκίρχε, η Φραουενκίρχε σώθηκε, καθώς από τις καμπύλες του πέτρινου θόλου της οι πρωσικές βόμβες γλιστρούσαν σαν τη βροχή. Τελικά, ο Φρειδερίκος υποχρεώθηκε να λύσει την πολιορκία, επειδή έμαθε για την πτώση του Γκλατς, κομβικού σημείου των πρόσφατων κατακτήσεών του. «Αν δε

θέλουμε να χάσουμε τα πάντα, πρέπει να πάμε στη Σιλεσία».

Η καταστροφή της Δρέσδης δε γνώριζε όρια. Όταν ο Γκαίτε επισκέφτηκε την πόλη ως νεαρός σπουδαστής, βρήκε ξανά θλιβερά ερείπια: *«Von der Kuppel der Frauenkirche sah ich diese leidigen Trümmer zwischen die schöne städtische Ordnung hineingesät; da rühmte mir der Küster die Kunst des Baumeisters, welcher Kirche und Kuppel auf einen so unerwünschten Fall schon eingerichtet und bombenfest erbaut hatte. Der gute Sakristan deutete mir alsdann auf Ruinene nach allen Seiten und sagte bedenklich lakonisch: Das hat der Feind gethan!»**

Το άλλο πρωί τα δύο κοριτσάκια κι εγώ διαβήκαμε τον ποταμό Ντέλαγουερ από το σημείο που τον είχε διαβεί ο Τζορτζ Ουάσινγκτον. Πήγαμε στην Παγκόσμια Έκθεση της Νέας Υόρκης, είδαμε πώς ήταν το παρελθόν σύμφωνα με την αυτοκινητοβιομηχανία Ford και τον Γουόλτ Ντίσνεϋ, είδαμε πώς θα ήταν το μέλλον σύμφωνα με την General Motors.

* «Από το καμπαναριό της Φραουενκίρχε έβλεπα τα θλιβερά συντρίμια σπαρμένα ανάμεσα στους δρόμους της πόλης με την όμορφη ρυμοτομία. Άκουγα τον νεωκόρο να εξυμνεί τον αρχιτέκτονα για την τέχνη του να χτίζει την εκκλησία και τον τρούλο για την απευκταία περίπτωση να αντέξουν στους βομβαρδισμούς. Κατόπιν, ο καλοσυνάτος εκκλησάρης μού έδειξε τα ερείπια γύρω μας και είπε με σιβυλλική λακωνικότητα: Αυτό είναι το έργο του εχθρού!» Από το αυτοβιογραφικό έργο του Goethe *Aus meinem Leben: Dichtung und Wahrheit*. (Η μετάφραση του αποσπάσματος έγινε από τον Γιάννη Καλιφατίδη για την παρούσα έκδοση.)

Και αναρωτήθηκα για το παρόν: πόσο πλατύ ήταν, πόσο βαθύ ήταν, πόσο απ' αυτό ήταν δικό μου.

Ύστερα απ' αυτά, για δύο χρόνια δίδαξα δημιουργική γραφή στο διάσημο Εργαστήριο Συγγραφέων του Πανεπιστημίου της Αϊόβα. Έμπλεξα σε μερικές πανέμορφες φασαρίες, κι ύστερα ξέμπλεξα. Δίδασκα τα απογεύματα. Τα πρωινά έγραφα. Δεν ήθελα να μ' ενοχλούν. Δούλευα το περίφημο βιβλίο μου για τη Δρέσδη.

Και κάπου μέσα σ' όλα αυτά ένας συμπαθητικός άνθρωπος που τον έλεγαν Σέυμoure Λόρενς μού πρόσφερε ένα συμβόλαιο για τρία βιβλία, και είπα: «Εντάξει, το πρώτο από τα τρία θα είναι το περίφημο βιβλίο μου για τη Δρέσδη».

Οι φίλοι του Σέυμoure Λόρενς τον λένε «Σαμ». Και εγώ λέω τώρα στον Σαμ: «Λοιπόν, Σαμ, ορίστε το βιβλίο».

Σαμ, το βιβλίο μου είναι τόσο μικρό και μπερδεμένο και φάλτσο, διότι τίποτα έξυπνο δεν μπορείς να πεις για μια σφαγή. Θεωρητικώς όλοι πεθαίνουν, και δε λένε τίποτα ούτε επιθυμούν κάτι ποτέ ξανά. Θεωρητικώς όλα είναι πολύ ήσυχα μετά από μια σφαγή, και έτσι είναι πάντα, εκτός από τα πουλιά.

Και τι λένε τα πουλιά; Το μόνο που μπορεί να ειπωθεί για μια σφαγή, κάτι όπως «Τσιριτρί;».

Έχω πει στους γιους μου ότι δεν πρέπει να συμμετάσχουν σε σφαγές οποιεσδήποτε κι αν είναι οι συνθήκες, και ότι

τα νέα για σφαγές των εχθρών δεν πρέπει να τους γεμίζουν με ικανοποίηση ή χαιρεκακία.

Τους έχω πει επίσης να μη δουλέψουν ποτέ σε εταιρείες που κατασκευάζουν μηχανήματα για σφαγές και να εκφράζουν την περιφρόνησή τους για τους ανθρώπους που πιστεύουν ότι χρειαζόμαστε τέτοια μηχανήματα.

Όπως έχω πει ήδη, πρόσφατα επιστρέψαμε στη Δρέσδη μαζί με τον φίλο μου τον Ο'Χερ. Γελάσαμε πολύ στο Αμβούργο, στο Δυτικό Βερολίνο και στο Ανατολικό Βερολίνο, και στη Βιέννη και στο Ζάλτσμπουργκ και στο Ελσίνκι, και στο Λένινγκραντ επίσης. Ήταν πολύ καλό για μένα, γιατί είδα πολλά αυθεντικά σκηνικά για τις επινοημένες ιστορίες που θα γράψω στο μέλλον. Μια από αυτές θα είναι το «Ρωσικό μπαρόκ», μια άλλη θα είναι το «Απαγορεύονται τα φιλιά», μια άλλη θα είναι το «Μπαρ το Δολάριο», μια άλλη θα είναι το «Αν το θέλει η τύχη», και ούτω καθεξής.

Και ούτω καθεξής.

Υπήρχε ένα αεροπλάνο της Lufthansa που υποτίθεται ότι έπρεπε να πετάξει από τη Φιλαδέλφεια στη Βοστώνη και από κει στη Φρανκφούρτη. Ο Ο'Χερ υποτίθεται ότι έπρεπε να επιβιβαστεί στη Φιλαδέλφεια κι εγώ υποτίθεται ότι έπρεπε να επιβιβαστώ στη Βοστώνη, και έπειτα θα πετούσαμε μαζί. Όμως το αεροδρόμιο της Βοστόνης είχε κλείσει λόγω καιρού, έτσι το αεροπλάνο πέταξε απευθείας

στη Φρανκφούρτη από τη Φιλαδέλφεια. Κι εγώ έγινα ένα μη πρόσωπο στην ομίχλη της Βοστόνης, και η Lufthansa με έβαλε σε μια λιμουζίνα μαζί με κάποια άλλα μη πρόσωπα και μας έστειλε σε ένα μοτέλ για μια μη διανυκτέρευση.

Η ώρα δεν περνούσε. Κάποιος έπαιζε με τα ρολόγια, και όχι μόνο με τα ηλεκτρικά αλλά και με τα κουρδιστά. Ο δευτερολεπτοδείκτης στο ρολόι μου τιναζόταν μία φορά και ένας χρόνος περνούσε, και έπειτα τιναζόταν ξανά.

Δεν μπορούσα να κάνω τίποτα γι' αυτό. Ως γήινος, ήμουν αναγκασμένος να πιστεύω ότι έλεγαν τα ρολόγια – και τα ημερολόγια.

Είχα μαζί μου δύο βιβλία, που σκόπευα να τα διαβάσω στο αεροπλάνο. Το ένα ήταν το *Λόγια για τον άνεμο* του Θίο-ντορ Ρόθκε, και να τι βρήκα εκεί μέσα:

Ξυπνάω για να κοιμηθώ, και ξυπνάω σιγά σιγά.

Νιώθω το πεπρωμένο μου σε αυτό που δεν μπορώ να φοβηθώ.

Μαθαίνω πηγαίνοντας εκεί όπου πρέπει να πάω.

Το άλλο βιβλίο μου ήταν το *Ο Σελίν και το όραμά του* της Έρικα Οστρόφσκι. Ο Σελίν ήταν ένας Γάλλος στρατιώτης που πολέμησε γενναία στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο – μέχρι που το κρανίο του ράγισε. Μετά απ' αυτό δεν μπορούσε να κοιμηθεί, και άκουγε θορύβους στο κεφάλι του. Έγινε γιατρός, φρόντιζε φτωχούς ανθρώπους τη μέρα και έγραφε αλλόκοτα μυθιστορήματα όλη νύχτα.

Καμία τέχνη δεν είναι δυνατή αν δε χορέψεις με τον θάνατο, έγραψε.

Η αλήθεια είναι ο θάνατος, έγραψε. Τον πολέμησα με ευγένεια όσο μπόρεσα [...] χόρεψα μαζί του, τον στόλισα, βάλσαρα μαζί του [...] τον στόλισα με γιρλάντες, τον σκανδάλισα. [...]

Απέκτησε εμμονή με τον χρόνο. Η κυρία Οστρόφσκυ μού θύμισε την εκπληκτική σκηνή από το *Θάνατος επί πιστώσει*, όπου ο Σελίν θέλει να σταματήσει τη βουή του πλήθους σ' έναν δρόμο. Ουρλιάζει στο χαρτί: *Κάντε τους να σταματήσουν [...] μην τους αφήνετε να κινηθούν άλλο. [...]* *Ναι, κάντε τους να παγώσουν [...] μια για πάντα! [...]* *Ωστε να μην εξαφανιστούν ποτέ ξανά!*

Έφαξα την Αγία Γραφή των Γεδεωνιτών στο δωμάτιο του μοτέλ μου για ιστορίες μεγάλης καταστροφής: *ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγώρ, διάβασα. Καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρά θεῖον, καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐξ οὐρανοῦ καὶ κατέστρεψε τὰς πόλεις ταύτας καὶ πᾶσαν τὴν περίχωρον καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰ ἀνατέλλοντα ἐκ τῆς γῆς.**

Και πάει λέγοντας.

Αυτοί που ζούσαν στις δύο πόλεις ήταν φαύλοι άνθρωποι, όπως είναι γνωστό τοις πάσι. Ο κόσμος ήταν καλύτερος χωρίς αυτούς.

Και ο Λωτ είπε στη γυναίκα του, βεβαίως, να μην κοιτάξει πίσω, εκεί όπου υπήρχαν όλοι αυτοί οι άνθρωποι και

* Γένεσις, 19:23-26.

τα σπίτια τους. Όμως εκείνη κοιτάξε, και την αγαπώ γι' αυτό, επειδή ήταν κάτι τόσο ανθρώπινο.

Έτσι έγινε στήλη άλατος. Και πάει λέγοντας.

Υποτίθεται ότι οι άνθρωποι δεν πρέπει να κοιτάζουν πίσω τους. Εγώ σίγουρα δεν πρόκειται να το ξανακάνω.

Τώρα έχω τελειώσει το βιβλίο μου για τον πόλεμο. Το επόμενο που θα γράψω θα έχει πλάκα.

Αυτό είναι αποτυχία, και έτσι έπρεπε, μιας και γράφτηκε από μια στήλη άλατος. Να πώς αρχίζει:

Ακούστε:

Ο Μπίλλυ Πίλγκριμ έχει ξεκολλήσει από τον χρόνο.

Και τελειώνει έτσι:

Τσιριτρί;